

ПРИНОСЪТ НА УКРАИНСКИЯ НАУЧЕН ИНСТИТУТ ВЪВ ВАРШАВА КЪМ ДЕЛОТО НА ТАРАС ШЕВЧЕНКО И ВРЪЗКИТЕ НА ИНСТИТУТА С БЪЛГАРИЯ

Антонина Якимова, Руслан Василев

Анотация: Текстът проследява историята, изследователската и издателска дейност на Украинския научен институт във Варшава и неговия принос към разпространението на украинската литература и култура, в частност творчеството и идеите на украинския поет и художник Тарас Шевченко. Разглежда се и фактологията около съдействието от страна на български учени в това начинание.

Ключови думи: Украински научен институт във Варшава, издаване на творбите на Шевченко, Парашчук, Арнаудов.

Украинският научен институт във Варшава, развиващ дейност по време на Втората Жечпосполита, е основан от Олександър Гнатович Лотоцки, украински политически и обществен деец, учен и професор по теология в Украинския свободен университет в Прага. Той отива в Полша през 1929 г., за да сътрудничи на Катедрата по история на Варшавския университет. Украинският научен институт във Варшава (УНИВ) е основан със средствата на правителството на Украинската народна република в емиграция при полското Министерство на вероучението и просветата като автономно украинско научно учреждение, със задача да извършва научна дейност в различни направления на украинистиката.

Освен директора Лотоцки и ген. секретар Роман Смал-Стоцки, членове са предимно учени емигранти като Константин Мациевич, Валентин Садовски и др., от галичаните – Богдан Лепки, постоянен научен сътрудник на института е и Евген Гловински. След окупацията на Варшава от немците през 1939 г. УНИВ окончателно престава да съществува, а библиотеката и архивът му са загубени.

Дейността на института е основно научно-издателска и е посветена на украинистиката, особено на тези направления в нея, които не могат свободно да се развиват в Украинската съветска социалистическа република. Голяма част от трудовете излизат на украински език, рядко на полски. Институтът издава серия текстове и извори от историята на Украйна, както и трудове по съвременната история. Материали за историята на украинското национално движение присъстват в мемоарите и произведенията на О. Лотоцки, Леон Василевски и др., публикуван е и първият том от архива на М. Драгоманов, предоставен на

Института от неговата дъщеря – Лидия Шишманова (Якімова 2012:47-48). Издават се трудове, засягащи историята и правото на Украинската православна църква, трудове по украинско езикознание, филология, диалектология, ред преводи на богословски книги. Излизат също така томове с литургични текстове, за пръв път в украински превод, както и гениалният превод на „Пан Тадеуш“ на украинския поет Максим Рилски, в резултат на което, той е награден с *doctor honoris causa* на Ягелонския университет.

Общо УНИВ издава 70 тома различни публикации и трудове, като дава голям научен принос, от което и да е друго научно заведение в Западна Украйна и в емиграция.

В началото на 30-те години на XX в. Институтът си поставя за цел към датата на 75-годишнината от смъртта на Тарас Шевченко да издаде за първи път пълно събрание на произведенията на поета.

Сложната съдба на произведенията на Шевченко споделя тази на своя автор. Пълният текст на „Кобзар“ излиза в Украйна, но е цензуриран и конфискуван от царския режим. След революцията пък творбите му се използват за целите на пропагандата, изопачавайки идеите и светогледа на поета. Украинското общество е поставено пред задачата да събере и издаде всичко, което е излязло изпод перото му, за да бъде запазен за идните поколения правдив образ на творчеството, артистичните и гражданските убеждения на Шевченко. В дописка, пусната от института, Лотоцки пише, че истински обективна редакция на творбите на Шевченко е възможна само в условията на свободна научна работа (НА БАН: ф. 58к, оп. 1, а.е. 423, л. 51, стр. 4). Институтът във Варшава е отдалечен от изворите и оригиналните ръкописи, но използва всички огласени материали, като по този начин изгражда обективен фундамент, към който всички други непознати материали да бъдат допълнение.

Планирано е първите 5 тома да включват биографията и поезията на Шевченко, пиесата „Назар Стодоля“ и малки произведения. Останалите томове трябвало да включват повести, дневник, писма, един том с названието „Т.Шевченко – художник“, включващ лични репродукции на картини и рисунки на автора, томове, озаглавени „Т. Шевченко и поляците“ и „Т.Шевченко в чуждите езици“, библиография на произведенията и научни трудове върху живота и творчеството му (НА БАН: ф. 58к, оп. 1, а.е. 423, л. 51, с. 5). От замислените 16 книги институтът успява да издаде общо 13, обхващащи, както творчеството така и кореспонденцията, дневника, преводи на произведенията на чужди езици. Последният XIII том е посветен на литературната биография и на връзките на Шевченко с поляците. През 1935 г. институтът публикува и книгата на Степан Смал-Стоцки

„Тарас Шевченко – интерпретации“.

Значителен е приносът на института към изследването и популяризирането на творчеството и идеите на Шевченко, а по този начин и към развитието на украинската литература и култура. Той е важен център на украинската емиграция и създава много културни връзки с други държави, в това число и с България, където в началото на 30-те години вече са създадени много украински емигрантски дружества и организации. От България украинският скулптор „Михайло Парашчук взема участие в издаването на съчиненията на Шевченко, където са поместени преводи на Шевченко на български с портрети на първите преводачи на украинския поет-революционер у нас с бележки към тях“ (Атанасов 1958: 39). През 1932 г. е създадено Украинско-българско дружество с председател Михаил Арнаудов и подпредседател М. Парашчук, в което членува елитът на България – Елисавета Багряна, Райко Алексиев, Панчо Владигеров, Асен Найденов, Петко Атанасов, Сава Огнянов, Димитър Казасов и др. Статия на М. Арнаудов „Шевченко и българската литература“ е поместена в т. 15 на съчиненията на Шевченко. В нея авторът разглежда влиянието на великия украински поет върху българската пред- и следосвободенска поезия (Атанасов 1969: 76). През 1936 г. в чест на 75-годишнината от смъртта на Шевченко, Арнаудов издава доклада си „Шевченко и България“. През следващата 1937 г. Арнаудов става член на научното дружество „Шевченко“ във Львов, където пък под ръководството на Володимир Дорошенко продължава работата върху пълно издание на съчиненията на безсмъртния бард на Украйна.

Литература:

Атанасов 1958: Атанасов, П. Украинският скулптор Михайло Парашчук – В: сп. Славяни, 1958. № 6. с. 38-39.

Атанасов 1969: Атанасов, П. Из историята на българо-украинските културни отношения. Приносът на Михаил П. Драгоманов. БАН. Известия на института за литература. Книга XX, 1969. с.47-83.

Гечева 2000: Гечева, К. Михаил Арнаудов. Биобиблиография. 2000. С.

Научен архив на Българска академия на науките (НА БАН): ф. 58к, оп. 1, а.е. 423, л. 51, с. 4

Якімова 2012: Якімова, А.М. Листування Олександра Шулгина з родиною Шишманових у 1922-1932 роках (за матеріалами Наукового архіву Болгарської академії наук) / Сумський Історико-Архівний Журнал, № XVI-XVII, 2012. – С.45-64.

Информация за авторите:

Антонина Якімова – Фондация „Мати Украина”

e-mail: ds.sofia@abv.bg

Руслан Василев – Фондация „Мати Украина”

e-mail: ruslanwasilew@abv.bg